Čtvrtek 19. prosince 2019

P9_TA(2019)0108

Ruský zákon o „zahraničních agentech“

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 19. prosince 2019 o ruském zákoně o „zahraničních agentech“ (2019/2982(RSP))

(2021/C 255/09)

Evropský parlament,

— s ohledem na svá předchozí usnesení o Rusku a vztazích mezi EU a Ruskem,

— s ohledem na prohlášení mluvčí Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ) ze dne 23. listopadu 2019 o novelizaci zákona o „zahraničních agentech“ v Ruské federaci a na její prohlášení ze dne 26. listopadu 2017 o ruském zákoně, který umožňuje registrovat zahraniční sdělovací prostředky jako „zahraniční agenty“,

— s ohledem na prohlášení delegace EU v Radě Evropy ze dne 11. prosince 2019 o novelizaci zákona Ruské federace o „zahraničních agentech“,

— s ohledem na Všeobecnou deklaraci lidských práv, zejména na její článek 19, který se týká práva na svobodu přesvědčení a projevu, a na článek 20 o právu na svobodu pokojného shromažďování a sdružování,

— s ohledem na deklaraci OSN o ochráncích lidských práv, zejména na její článek 13 týkající se svobody sdružování;

— s ohledem na Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, zejména na jeho článek 22, který zaručuje právo na svobodu sdružování,

— s ohledem na Úmluvu na ochranu lidských práv a základních svobod (Evropskou úmluvu o lidských právech),

— s ohledem na Evropskou úmluvu o lidských právech a její protokoly, zejména na její článek 10, který se týká práva na svobodu projevu, a na článek 11 o právu na svobodu shromažďování a sdružování,

— s ohledem na pokyny Evropské unie týkající se zastánců lidských práv,

— s ohledem na ústavu Ruské federace, zejména na její kapitolu 2 o právech a svobodách občanů,

— s ohledem na prohlášení zástupce Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) ze dne 20. listopadu 2019 o svobodě sdělovacích prostředků,

— s ohledem na stanovisko komisaře Rady Evropy pro lidská práva ze dne 15. července 2013 k „právním předpisům Ruské federace týkajícím se nekomerčních organizací s ohledem na normy Rady Evropy“ a na jeho aktualizované stanovisko k „právním předpisům a zvyklostem Ruské federace s ohledem na nekomerční organizace s ohledem na normy Rady Evropy: aktualizace“ vydané dne 9. července 2015,

— s ohledem na stanovisko Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva (Benátské komise) ze dne 27. června 2014 týkající se ruského federálního zákona o nekomerčních organizacích (dále jen „zákon o zahraničních agentech“), na stanovisko ze dne 13. června 2016 k ruskému federálnímu zákonu č. 129-FZ (o nežádoucí činnosti zahraničních a mezinárodních nevládních organizací) a na zprávu Benátské komise ze dne 18. března 2019 o financování sdružení,

— s ohledem na čl. 144 odst. 5 a čl. 132 odst. 4 jednacího řádu,

A. vzhledem k tomu, že v ústavě Ruské federace je zakotveno právo na svobodu projevu, sdružování a pokojného shromažďování;

B. vzhledem k tomu, že Ruská federace je signatářem Všeobecné deklarace lidských práv a Evropské úmluvy o lidských právech a také členem Rady Evropy, a proto se zavázala dodržovat mezinárodní normy a zásady, kterými se řídí právní stát a lidská práva a základní svobody;

C. vzhledem k tomu, že ruský parlament schválil v červenci 2012 zákon o „zahraničních agentech", podle něhož se musejí ruské nevládní organizace, které jsou financovány ze zahraničí nebo které se zapojují do činnosti, jež je neurčitě označena jako „politická činnost", zaregistrovat u Ministerstva spravedlnosti Ruské federace jako „organizace plnící funkci zahraničního agenta"; vzhledem k tomu, že v červnu 2014 došlo ke změně zákona, která ministerstvu spravedlnosti umožnila registrovat nevládní organizace jako „zahraniční agenty" z vlastní iniciativy; vzhledem k tomu, že v listopadu 2017 byla rozšířena působnost tohoto zákona, aby bylo možné za „zahraniční agenty" označovat jakékoli zahraniční sdělovací prostředky, které získávají přímo či nepřímo finanční prostředky ze zahraničí;

D. vzhledem k tomu, že dne 21. listopadu 2019 schválil ruský parlament poslední novelizaci zákona o „zahraničních agentech", kterou se rozšiřuje status „zahraničního agenta" na soukromé osoby, včetně blogerů a nezávislých novinářů, a že dne 2. prosince 2019 tento zákon podepsal prezident Vladimir Putin; vzhledem k tomu, že uvedený zákon obsahuje konkrétní požadavky na registraci, účetnictví a označování publikací a že jeho nedodržování je trestným činem, za nějž hrozí postih ve formě správní pokuty nebo trestu odnětí svobody až na dva roky;

E. vzhledem k tomu, že podle tohoto zákona mohou být za „zahraniční agenty" označeni Rusové i cizinci, kteří spolupracují se zpravodajskými platformami označenými jako „zahraniční agent", což může vést ke stigmatizaci novinářů, jejich zdrojů či dokonce osob, které zveřejňují materiál na sociálních sítích, jakožto „zahraničních agentů" a následně k autocenzuře a může je to odrazovat nejen od toho, aby své příspěvky zveřejňovali, ale také aby je sdíleli;

F. vzhledem k tomu, že ruský zákon o „zahraničních agentech" je v rozporu s mezinárodní dohodou Rady Evropy – Evropskou úmluvou o lidských právech, která brání mj. svobodu projevu a sdělovacích prostředků; vzhledem k tomu, že Rusko tak neplní své povinnosti člena Rady Evropy; vzhledem k tomu, že se komisař Rady Evropy pro lidská práva domnívá, že tento zákon je v rozporu s mezinárodními a evropskými normami v oblasti lidských práv; vzhledem k tomu, že zákon o „zahraničních agentech" porušuje ruské závazky coby člena OBSE a signatáře Všeobecné deklarace lidských práv; vzhledem k tomu, že Evropská unie očekává, že se Rusko jakožto stálý člen Rady bezpečnosti OSN bude řídit všemi svými mezinárodními závazky, které přijalo;

G. vzhledem k tomu, že se celá řada organizací na obranu lidských práv a nevládních organizací, jako je Amnesty International a Human Rights Watch, domnívá, že novelizovaný zákon bude mít na již tak restriktivní prostředí pro nezávislou žurnalistiku v Rusku negativní vliv a povede k dalšímu podkopání svobody projevu; vzhledem k tomu, že se tento zákon zaměřuje na kvalitní sdělovací prostředky, které nejsou závislé na vládních a provládních strukturách a které spolupracují s celou řadou ruských zpravodajů po celé zemi a ve vzdálených oblastech, jsou často jediným zdrojem spolehlivých informací a alternativou ke státním sdělovacím prostředkům, a že jim brání v činnosti a omezuje tak přístup občanů k nezávislému zpravodajství;

H. vzhledem k tomu, že v posledních měsících se legislativní omezování a cílené pronásledování zahraničních agentů, k němuž v Rusku na základě tohoto zákona dochází, stává stále represivnějším, což vede k omezení přístupu sdělovacích prostředků a občanské společnosti k nezávislému financování a pošpinění jejich pověsti a brání jim v činnosti a následně vede k omezenému využívání základních svobod a ke zmenšování prostoru pro činnost nezávislých aktérů a disidentů v Rusku;

I. vzhledem k tomu, že tento zákon je součástí širší kampaně na potlačení disentu, opozice a občanské společnosti po celém Rusku; vzhledem k tomu, že omezený prostor, který má k dispozici nezávislá občanská společnost, umožňuje rozšiřování vládou organizovaných nevládních organizací, které nejsou nezávislé; vzhledem k tomu, že ruská vláda využívá tyto organizace k prosazování vlastní politiky a zároveň k zachování zdání nezávislé občanské společnosti;

Čtvrtek 19. prosince 2019

J. vzhledem k tomu, že uvedený zákon se zatím zaměřuje především na nevládní organizace; vzhledem k tomu, že podle tohoto zákona se za „zahraniční agenty“ považuje přibližně 80 nevládních organizací, mj. v podstatě všechny hlavní nevládní organizace, které v Rusku působí v oblasti lidských práv; vzhledem k tomu, že u Evropského soudu pro lidská práva má podanou žalobu 49 ruských nevládních organizací, které prohlašují, že zákon o „zahraničních agentech“ porušuje několik lidských práv, včetně práva na svobodu projevu a sdružování, a které protestují proti kvalitě tohoto zákona, tomu, že jsou z důvodu, že se nezaregistrovaly „jako zahraniční agent“, pronásledovány, a proti nadměrné státní kontrole;

K. vzhledem k tomu, že od roku 2014 byly na seznam „zahraničních agentů“ nedobrovolně zařazeny desítky organizací činných v oblasti ochrany životního prostředí, a to nehledě na to, že ústavní soud Ruska ve svém rozhodnutí výslovně uvedl, že se na environmentální skupiny tento zákon nevztahuje; vzhledem k tomu, že celá řada dotyčných skupin musela ukončit svou činnost, aby nebyla označena za „zahraničního agenta“, nebo proto, že nebyly schopny zaplatit vyměřenou pokutu;

L. vzhledem k tomu, že v posledních deseti letech se rozšířil trend, kdy stále větší počet zemí zavádí a používá zákony, které jsou v rozporu s právem na svobodu projevu, která zahrnuje svobodu získávat a poskytovat informace a šířit myšlenky bez vměšování veřejných orgánů a nehledě na hranice a také svobodu shromažďování a sdružování; vzhledem k tomu, že tyto zákony brání činnosti organizací občanské společnosti i jednotlivých osob;

M. vzhledem k tomu, že Evropský soud pro lidská práva v několika svých rozhodnutích zdůraznil, že pro demokratickou společnost má veřejná kontrolní úloha, kterou plní nevládní organizace, stejně jako úloha sdělovacích prostředků zásadní význam;

N. vzhledem k tomu, že legitimní cíl, kterým je zajistit transparentnost nevládních organizací, které jsou financovány ze zahraničí, nemůže ospravedlnit opatření omezující činnost těchto organizací, které působí v oblasti prosazování demokracie, lidských práv a zásad právního státu;

1. vyzývá ruské orgány, aby okamžitě zrušily zákon o „zahraničních agentech“ a zajistily, aby byly stávající zákony v souladu s ústavou Ruska a jeho závazky podle mezinárodního práva; naléhavě vyzývá Ruskou federaci, aby přestala úmyslně vytvářet atmosféru, která je nepřátelská vůči občanské společnosti, a aby proto odsoudila používání zákona o „zahraničních agentech“ jako prostředku k pronásledování organizací občanské společnosti, které spolupracují se zahraničními dárci nebo vyjadřují politické názory, a k potlačování jejich činnosti;

2. odsuzuje nedávnou novelizaci uvedeného zákona, která do značné míry rozšířila jeho působnost a umožnila, aby byly jako „zahraniční agenti“ stigmatizovány jednotlivé osoby, což porušuje jejich lidská práva, zejména svobodu projevu a sdružování, a jejich práva coby občanů tím, že je omezováno jejich odhodlání a příspěvek k činnosti ruské občanské společnosti a že je v důsledku toho, že nesou toto stigma, ohrožena jejich osobní bezpečnost;

3. odsuzuje neutuchající snahu ruských orgánů omezit jednak diskusi online i offline, a jednak nezávislou žurnalistiku; připomíná, že svoboda projevu je základním lidským právem, které upevňuje veškerá další lidská práva a umožňuje dosáhnout rozvoje společnosti a jejího pokroku; vyzývá Ruskou federaci k tomu, aby uznala, že dynamická a aktivní občanská společnost je pozitivním příspěvkem ke stavu demokracie a společnosti;

4. domnívá se, že záměrným cílem tohoto zákona a nepřiměřeného používání pokut a sankcí vůči sdělovacím prostředkům, lidskoprávním organizacím a občanské společnosti je donutit je k tomu, aby své zdroje používaly především na hrazení pokut a poplatků za obhajobu, aby tak došlo k omezení jejich svobody projevu; je hluboce znepokojen tím, že cílem tohoto počínání jsou lidskoprávní organizace a obránci lidských práv, což vede k dalšímu zhoršení situace v oblasti lidských práv v Rusku; odsuzuje mj. rozpuštění historicky důležitého hnutí „Za lidská práva“;

5. vyjadřuje znepokojení nad rizikem, že tento zákon bude uplatňován selektivně na konkrétní jednotlivce, zejména na nezávislé novináře a opoziční politické aktivisty, jelikož chybí jasná kritéria a panuje právní nejistota ohledně důvodů a důsledků jeho uplatňování na běžné občany; vyzývá ruské orgány, aby vytvořily ucelený rámec pro činnost nekomerčních organizací (nevládních organizací), jenž by byl jasný a důsledný a byl by v souladu s evropskými a mezinárodními normami, zejména tím, že bude používat jasné definice a vyhne se stigmatizujícím výrazům jako „zahraniční agenti“ nebo diskriminačním právním ustanovením týkajícím se zdrojů financování, a tím, že bude bránit trestnímu stíhání nevládních organizací, sdělovacích prostředků a blogerů nebo jednotlivých osob, jež vykonávají činnost pro nevládní organizace či

sdělovací prostředky; vyjadřuje znepokojení nad vytěsňováním nezávislých organizací občanské společnosti nevládními organizacemi organizovanými vládou; se znepokojením bere na vědomí zejména situaci Anastasie Ševčenkové v Rostově na Donu;

6. důrazně se staví proti metodám ruských orgánů, které využívají státní moc k potlačování svobody projevu a slova, a tím vnášejí do společnosti strach; vyzývá ruské orgány, aby podporovaly nestrannost sdělovacích prostředků včetně těch, které vlastní ruské státní společnosti, a aby zvýšily bezpečnost a zlepšily pracovní prostředí novinářů v Rusku, a to i prostřednictvím rozšiřování jejich odborných dovedností tím, že využijí stávající mezinárodní programy; zdůrazňuje, že je třeba zaručit účinnou možnost právní nápravy v případě novinářů, jejichž svoboda pracovat byla ohrožena, aby se tak zabránilo autocenzuře;

7. oceňuje všechny jednotlivce a organizace, kteří stále vykonávají legitimní a pokojnou práci v oblasti lidských práv, a to přesto, že jsou terčem represí, a vyjadřuje jim podporu; naléhavě vyzývá ruské orgány, aby zastavily pronásledování a zastrašování občanské společnosti, sdělovacích prostředků a organizací na ochranu lidských práv a jejich zastánců i veškeré útoky, kterým jsou vystaveni; odsuzuje neschopnost ruských orgánů, které nechrání tyto subjekty před útoky, pronásledováním a zastrašováním ze strany třetích stran ani tyto útoky nestranně nevyšetřují;

8. konstatuje, že ruský registr sdělovacích prostředků, které jsou označeny za „zahraničních agenty“, má 10 záznamů, z nichž jsou všechny spojeny s Rádiem Svobodná Evropa nebo Hlasem Ameriky; připomíná, že ruská vláda kritizuje ostatní zahraniční média za to, že podávají zprávy o demonstracích v této zemi;

9. očekává, že místopředseda Komise, vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Rada a Komise budou v rámci svých kontaktů a setkání s ruskými představiteli a také při komunikaci s nimi, a to i na nejvyšší úrovni, upozorňovat na své obavy ohledně zákona o „zahraničních agentech“, a žádá je, aby o své komunikaci s ruskými orgány informovali Parlament;

10. opakovaně vyzývá Komisi, ESVČ a členské státy, aby i nadále pozorně sledovaly situaci v oblasti lidských práv v Ruské federaci, a vyzývá delegaci EU v Rusku a velvyslanectví členských států, aby pokračovaly ve sledování soudních případů, které se týkají organizací a aktivistů občanské společnosti; vyzývá dále místopředsedu Komise, vysokého představitele a Evropskou službu pro vnější činnost, aby zajistili, aby při komunikaci s ruskými orgány bylo upozorňováno na případy všech osob stíhaných z politických důvodů a aby zástupci Ruska byli oficiálně žádáni o vyjádření k těmto případům; žádá místopředsedu Komise, vysokého představitele a ESVČ, aby Parlamentu podali zprávu o svých diskusích s ruskými orgány;

11. vyzývá místopředsedu Komise, vysokého představitele, aby využil všech možností k podpoře občanské společnosti, která podporuje demokratické hodnoty, právní stát, základní svobody a lidská práva v Rusku, a upevňoval mezilidské kontakty s ruskými občany;

12. žádá členské státy EU, aby vznesly otázku zákona o „zahraničních agentech“ v orgánech Rady Evropy, především ve Výboru ministrů a v Parlamentním shromáždění Rady Evropy (PACE); žádá Benátskou komisi, aby přezkoumala novelizovaný zákon o „zahraničních agentech“ a vypracovala právní stanovisko a vhodná doporučení; vyzývá ruské orgány, aby v souladu s mezinárodními závazky Ruska v tomto ohledu uplatnily veškerá doporučení Benátské komise Rady Evropy; vyzývá členské státy EU, aby v rámci fór OBSE vyvíjely na ruské orgány neustále tlak na to, aby dodržovaly normy OBSE v oblasti lidských práv, demokracie, právního státu a nezávislosti justice;

13. vybízí EU, aby soustavně vyzývala Rusko k tomu, aby zrušilo nebo změnilo všechny právní předpisy, které nejsou v souladu s mezinárodními normami; vyzývá místopředsedu Komise, vysokého představitele, aby vypracoval novou komplexní strategii pro vztahy EU a Ruska, jejímž cílem bude posílit mír a upevnit stabilitu; znovu potvrzuje, že jakýkoli dialog by měl být založen na pevných zásadách včetně dodržování mezinárodního práva a zachování územní celistvosti zemí sousedících s Ruskem; zdůrazňuje, že sankce uvalené na Rusko mohou být odvolány až v okamžiku, kdy tato země začne dodržovat veškeré své závazky;

14. pověřuje svého předsedu, aby předal toto usnesení místopředsedovi Komise, vysokému představiteli Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Radě, Komisi, vládám a parlamentům členských států, Radě Evropy, vysoké komisařce OSN pro lidská práva, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a prezidentovi, vládě a parlamentu Ruské federace.